

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т.3 / Редкол.: С.М. Мочерний та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
2. Толковий словарь живого великорусского языка: в 4 тт. Т.3.: П. – Оформл. «Диамант». – Спб. ООО «Диамант», 1996. – 560 с.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М. Сов. энциклопедия, 1968. – 900 с.
4. Уолт Н., Маркузе Я., Лайз Д., Мартин Б. Экономика и бизнес. АЯ: Словарь-справочник / Пер. с англ. К.С. Ткаченко. – М.: ФИИР-ПРЕСС, 1999. – 624 с.

УДК 336.078.3

Н.Г. ВИГОВСЬКА, *д.е.н., професор,
кафедра фінансів,
Житомирський державний технологічний університет*

О.Л. СТЕБЛЯНКО, *заступник начальника управління
Держземагентства у Житомирському районі
Житомирської області,
здобувач кафедри фінансів,
Житомирський державний технологічний університет*

МІСЦЕ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Проблеми державного регулювання земельних відносин, подальшого розвитку земельного законодавства, раціонального використання та поліпшення земель мають різні трактування як в теорії, так і на практиці, а становлення і розвиток ринку земель є одним з найбільш дискусійних питань аграрної політики в Україні.

Сучасний міжнародний досвід свідчить про посилення впливу держави на ринок земель, що проявляється у застосуванні низки економічних важелів, які сприяють концентрації земель, особливо сільськогосподарських, формуванню сталих землеволодінь і землекористувань. У жодній країні світу не існує абсо-

лютно вільного земельного ринку та необмеженого права приватної власності на землю, безконтрольних операцій з її боку [1, с. 172].

Державне регулювання земельних відносин передбачає організаційно-адміністративний (включаючи, природоохоронні заходи), економічний та фіскальний вплив органів державної та місцевої влади на суб'єктів ринку земель із метою ефективного використання та охорони землі як національного багатства. Будь-яка форма державного регулювання економіки передбачає контрольні дії. Тому в контексті державного регулювання земельних відносин особливе місце посідає державний фінансовий контроль, який є необхідною умовою існування сильної держави та важливим фактором розвитку країни.

Оскільки земля є багатофункціональною категорією, то державне регулювання земельних відносин здійснюється чотирма групами методів: організаційно-адміністративними, природоохоронними, економічними та фіскальними.

Значне місце в державному регулюванні земельних відносин посідають природоохоронні методи, які здійснюються з метою запобігання правопорушенням, які можуть заподіяти істотну шкоду природі.

Організаційно-адміністративні методи державного регулювання передбачають встановлення дозвільного порядку щодо набуття і реалізації прав на землю. Інструментами їх є нормування, стандартизація, встановлення правил і нормативів користування землею тощо. Мартин А. Г. стверджує, що "... подібний механізм дуже обмежує свободу господарювання, індивідуальні права на розпорядження власністю, а також свободу ринкових угод. Тому широке використання подібного підходу в умовах ринкової економіки значною мірою нівелює саму ідею ринку як вільного та конкурентного середовища, спотворює ринкову цінність землі як товару і пригнічує ринкове саморегулювання економіки" [2, с. 39]. Тому є доцільним організаційно-адміністративні методи поєднувати з економічними.

Економічні методи державного регулювання земельних відносин в Україні передбачають сплату щорічного земельного

податку або орендної плати; встановлення пільг щодо плати за землю, визначення вартості земель тощо.

В цій групі методів значне місце посідають фіскальні методи, спрямовані на максимізацію грошових надходжень до бюджету. Фіскальні методи регулювання земельних відносин часто розглядають у складі економічних методів. Науковці справедливо виділяють недоліки фіскального регулювання: 1) наявність часового лагу між запровадженням податкових платежів та їхнім впливом на ринкове середовище, що сприятиме зниженню ефективності таких методів; 2) необхідність здійснення витрат суспільних ресурсів на адміністрування фіскальних платежів; 3) високі ставки оподаткування операцій із земельними ділянками призводять до виникнення тіньового ринку.

Всі перераховані методи державного регулювання земельних відносин мають у своєму складі контрольні дії. Регулюючі функції держави в економічній сфері – це не лише виявлення, попередження та усунення фінансових порушень, але і існування дієвої системи державного фінансового контролю для підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів та державного і комунального майна. Вітчизняна економіка несе значні втрати від низької фінансової, бюджетної та податкової дисципліни, що призводить до нецільового використання державних коштів, махінацій по їх вилученню, вивезення капіталів за кордон та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Зокрема, статистика свідчить, що інспекційні підрозділи органів земельних ресурсів протягом 2011 року виявили 43,2 тис. порушень земельного законодавства. До адміністративної відповідальності притягнуто 18,4 тис. громадян та посадових осіб, на яких накладено штрафів на суму 4,9 млн. гривень. Земельні інспектори нарахували шкоду, заподіяну внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву без спеціального дозволу на суму 117,7 млн. гривень. Загалом фахівці контрольних підрозділів зафіксували 7,1 тис. таких випадків [3]. До органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування інспекційні підрозділи торік направили 11,3 тис. клопотань

про усунення порушень вимог земельного законодавства. Підрозділи земельної інспекції передали до прокуратури та інших правоохоронних органів 4,1 тис. матеріалів стосовно порушень вимог земельного законодавства. У результаті цього порушено 153 кримінальні справи.

В цих умовах значно зростає інтерес до проблем реформування діючої системи державного фінансового контролю, що вимагає проведення теоретичних досліджень в цій галузі, уточнення та узгодження категоріально-понятійного апарату, визначення місця контролю у сфері земельних відносин.

Досить розповсюдженою є думка науковців про необхідність дослідження фінансового контролю з системних позицій. Використання системного підходу надає ряд переваг: 1) можливість врахування всіх взаємозв'язків (залежності) між елементами контрольної системи та системи контролю з системами інших рівнів; 2) надання можливостей виявити економічний ефект та провести аналіз цього ефекту в системі управління; 3) можливість виявити резерви підвищення дієвості та ефективності системи контролю.

Державний фінансовий контроль – важлива складова фінансового контролю. Адаптуючи наведені характеристики фінансового контролю до державного контролю за допомогою методу екстраполяції, визначимо, що останньому тяж властиві системні ознаки, що обумовлює застосування системного підходу при дослідженні проблем державного фінансового контролю.

Однак, в основному, в економічній літературі державний фінансовий контроль визначають через ряд критеріїв: особливості суб'єктів контролю, їх завдання, зміст контрольних повноважень, характер відносин суб'єкта контролю з підконтрольним об'єктом (бюджетний контроль, податковий контроль, банківський контроль, валютний контроль). Ці підходи об'єднує те, що державний фінансовий контроль завжди поєднують з діяльністю його суб'єктів, але водночас контроль є об'єктивним явищем в економічному житті суспільства, невіддільною частиною системи регулювання фінансовими відносинами. Об'єктивність контролю також підтверджується тим, що він властивий будь-якій

суспільній формації. Державний фінансовий контроль та правове регулювання фінансових відносин у всіх сферах використовуються розвинутими країнами в тій мірі, в якій диктуються вирішальними політичними та економічними задачами.

Водночас державний фінансовий контроль є суб'єктивним, але його прояв можливий лише в процесі діяльності суб'єктів контролю. Тому розкриття економічного змісту державного фінансового контролю необхідно здійснювати через відображення економічних відносин, обумовлених дією контрольної функції фінансів. Водночас ототожнювати фінансовий контроль і контрольну функцію фінансів недоцільно.

Характерні риси державного фінансового контролю в сфері земельних відносин пов'язані з особливостями об'єкту контролю: 1) оскільки земля є багатофункціональною категорією, то контроль земельних відносин повинен бути різноспрямованим та всеохоплюючим (охоплювати всі категорії земель на території країни, всіх власників земель та землекористувачів, орендарів та інших носіїв земельних прав); 2) здійснюється як загальнодержавний фінансовий контроль спеціальними контрольними органами (Державна фінансова інспекція, Державна податкова служба тощо) та як відомчий фінансовий контроль - відділами внутрішнього аудиту Держземагентства (що є розпорядником бюджетних коштів); 3) повинен, в першу чергу, запобігати порушенням законодавства у сфері земельних відносин та спрямовуватись на раціональне використання і охорону земель.

Список використаних джерел

1. Мусаєва А.К. Державний земельний банк як регулятор ринку землі / А.К. Мусаєва // Економіка АПК. – 2010. - № 4. – С. 171-175
2. Мартин А.Г. Державне регулювання ринку земель: принципи, завдання та механізми // А.Г. Мартин // Землеустрій та кадастр. – 2008. - № 1. – С. 35-41
3. Торік держінспектори за порушення земельного законодавства наклали штрафів на 4,9 млн. грн. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244928975&cat_id=24427721.